

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Наукова бібліотека ім. М. Максимовича

Інформаційно-бібліографічний відділ

СЛОВНИК російсько-української ВІЙНИ

бібліографічний огляд термінів

Київ – 2023

Словник російсько-української війни : бібліографічний огляд термінів / Київ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, Наук. б-ка ім. М. Максимовича, Інформ.-бібліогр. від. ; [упоряд. Н. В. Кошлякова ; за заг. ред. І. І. Тіщенко ; іл.: В. Вєтров]. – Київ : [б. в.], 2023. – 39 с.

Матеріал огляду містить посилання на повнотекстові інформаційні Інтернет-джерела.

ЗМІСТ

ТЕРМІНИ, ЩО НАБУЛИ ПОПУЛЯРНОСТІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	4
МЕМОТВОРЧІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА – НОВОТВОРИ, КРИЛАТІ ВИСЛОВИ.....	13
ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ	18
СПИСОК БІБЛОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ.....	20

ТЕРМІНИ, ЩО НАБУЛИ ПОПУЛЯРНОСТІ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Байрактар – турецький ударний оперативно-тактичний середньовисотний безпілотний літальний апарат (БПЛА). [Вігер С., Пантелимон П., 15].

Бібліотерапія. Має три основні напрями: інституційна бібліотерапія – призначена для лікування пацієнтів у лікувальних та закритих медичних установах; клінічна бібліотерапія – здійснюється психологами для осіб з порушеннями психіки та виховна бібліотерапія (розвиваюча, гуманістична) – використовується в бібліотеках, виховних, освітніх закладах, її учасники не потребують спеціального лікування. З початком повномасштабної воєнної агресії РФ проти України життя українських громадян суттєво змінилося: нанесені фізичні та психологічні травми вселили тривогу, страх за своє майбутнє, дітей, країну. Для декого пережити ці події надзвичайно складно, окрім підтримки близьких, волонтерів, необхідна психологічна допомога професіоналів для подолання стресів, страхів та відновлення стану душевної рівноваги. Необхідні "ліки для душі", саме до такої панацеї відносять бібліотерапію або книготерапію, бо читання це один з найкращих методів психологічної підтримки, а бібліотека є безпосереднім організатором, провідником, учасником у забезпеченні процесу обслуговування та реабілітації. [1, с. 109; 6].

Блекаут (blackout) – це запозичений з англійської мови термін, який служить для визначення ситуації, при якій повністю припиняється подача електроенергії. Як правило, цей термін застосовується тільки до масштабних інцидентів, коли відключення електроенергії зачіпає великі житлові зони, і подачу енергії не вдається відновити протягом від години до декількох тижнів. Сам термін "blackout", по суті є певною ідіомою або технічним сленгом, який буквально перекладається як "чорний (black) – назовні (out) " або затемнення. [7; 62].

Геополітика. Головними "архітекторами" будівництва нового світопорядку виступають великі держави як провідні центри міжнародного впливу. У зв'язку з цим, провідну роль у відстоюванні національних інтересів активно відіграє геополітика, яку визначає географічне розташування держави. Геополітична парадигма РФ має свою специфіку, оскільки включає в себе елементи політичного та економічного тиску, енергетичного шантажу, а останнім часом і відкритої військової агресії проти сусідніх держав. Геополітична поведінка Росії відзначається агресивністю, одним із наслідків якої стала анексія Криму та порушення державного суверенітету і територіальної цілісності України. Питання геополітики Росії досить тривалий час привертає увагу представників різних гуманітарних наук та дослідницьких напрямів. Зокрема в Росії проблематикою геополітики в цілому та євразійства зокрема займаються такі науковці як: Р. Абдаразаків, А. Бельянінов, К. Гаджієв, Н. Гейдаров, В. Дергачов, В. Добренєков, О. Дугін, Д. Кузьмін, С. Кулагін, С. Лузянін, С. Панарін, К. Сорокін, Д. Фетищев тощо. В Україні питання сучасної геополітичної поведінки Росії розробляють: О. Волошин, О. Галушко, М. Гнатюк, М. Дорошко, Р. Жангожа, О. Ірхін, Л. Коврик-Токар, Г. Перепелиця, Р. Рукомєда та ін. [Кондратенко О. Ю., 46, с. 130].

Гібридні війни. Сучасні збройні конфлікти носять характер гібридних війн, які поєднують традиційні (зброю) і нетрадиційні (інформаційний вплив) методи ведення війни. Масове застосування останніх отримало назву Інформаційної війни. Головна її мета – вплив на свідомість і поведінку людей за допомогою маніпулювання інформацією, щоб змусити їх мислити і діяти в інтересах агресора. Увага громадськості розслабляється за допомогою яскравих розважальних шоу, зосередженні на другорядних подіях тощо. До арсеналу інструментів інформаційної війни входять: політична пропаганда, дезінформація, технології викривлення інформаційного простору, використання компроматів, інформаційного бруду, неправдивої інформації. За допомогою таких методів можна змінити систему цінностей та інтересів громадян іншої держави, підірвати її суверенітет та незалежний розвиток. Гібридна війна не має лінії фронту, ніяких юридичних і моральних норм та правил, ведеться без

офіційного оголошення так, що країна, яка зазнала такого нападу, не відразу про це дізнається. Учасниками інформаційних війн можуть бути країни, їхні органи, терористичні і наркобізнесові угруповання, комерційні фірми та особи, які діють без злочинних намірів. [78]; [2; 21; 23; 31; 32–34; 36–37; 44; 52–54; 69–71; 78; 80, 86, 90; 100, 103; 107; 111].

Денацифікація – елемент російського бойового наративу, спрямованого на виправдання воєнного вторгнення в Україну з метою нібито врятувати українців від фантомних (вигаданих) "нацистів", які начебто знущуються з людей. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 10].

Держава-терорист. Від початку російського вторгнення Україна вживає всіх необхідних заходів для офіційного визнання Російської Федерації державою – терористом згідно з положеннями Женевської декларації з питань тероризму (1987). Нині термін "держава-терорист" використовується стосовно Російської Федерації на політичному рівні – у промовах вищих посадових осіб України, США, інших держав світу. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 18].

Джавелін – переносний протитанковий ракетний комплекс (ПТРК) виробництва американських підприємств Raytheon та Lockheed Martin. [Вігер С., Пантелимон П., 15].

Жест доброй волі – це коли ти вимушений здатися через те, що із тріском програв, але намагаєшся зберегти обличчя та подаєш свій відступ, як жест добропорядності та небажання розвивати конфлікт. [Вігер С., Пантелимон П., 15; Левкова А., 55].

Заангажована лексика війни. Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки разом з Інститутом масової інформації створили словник термінології російсько-української війни. Експерти та журналісти систематизували основну помилкову термінологію, яка трапляється у світі,

пояснили, чому це не так, і виклали у вигляді інфографіки. Зокрема, українська медіаспільнота закликає не називати вторгнення росії в Україну "кризою", "конфліктом", "військовою операцією" і не називати їх "українськими" ("українська криза" чи "конфлікт в Україні"). [Бондар К., 10]; [29, 74; 88].

Заборонена зброя, яку використовує Росія проти українців. Міжнародні конвенції щодо ведення війни забороняють застосування окремих видів зброї, які наражають на небезпеку цивільне населення: **Термобарична зброя.** Міноборони Росії підтвердило, що застосовує в Україні важкі вогнеметні системи (ТОС-1А), які використовують термобаричні ракети. Термобарична зброя, яку іноді називають "вакуумними бомбами", використовує кисень із навколишнього повітря для створення високотемпературного вибуху. Її фугасна дія триває довше, ніж у звичайної вибухової речовини. Дія ТОС-1А є руйнівною. Вона може зруйнувати інфраструктуру, завдати значної шкоди внутрішнім органам людини й викликати різкі опіки, що призводять до смерті; **Фосфорні боєприпаси.** Вони містять білий фосфор. Під час розриву поширює речовину з температурою горіння понад 800 градусів С на значну територію площею до кількох сотень квадратних метрів. Горіння триває, поки не вигорить увесь фосфор або не припиниться доступ до кисню. Протоколи 1977 року до Женевської конвенції забороняють застосування боєприпасів з білим фосфором, якщо цивільні особи через це наражаються на небезпеку; **Гіперзвукова зброя.** Перевага гіперзвукової зброї в тому, що вона може ухилитись від систем протиповітряної оборони. В ООН нагадали російській владі, що спрямовані атаки проти цивільного населення та цивільних об'єктів, а також так звані площадні бомбардування міст та сіл та інші форми невибіркових атак заборонені міжнародним правом і будуть прирівняні до військових злочинів. Використання у війні проти України гіперзвукових ракет. Кінжал було зроблено для того, щоб відвернути увагу від невдач у наземній кампанії, заявили у Міноборони Британії. [Чміль Л., 104].

Колаборант – особа, яка усвідомлено співпрацює з окупаційною цивільною чи військовою владою на шкоду власній країні. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 6].

Маніпуляції свідомістю. На сьогодні набувають особливої значущості внаслідок "гібридної війни". Складовою цього масштабного збройного протистояння є "брудні" інформаційні технології, якими широко користується країна-агресор з метою змінити ідеологію в суспільстві та викликати певні поведінкові стереотипи населення. Безперечно, стрімкий розвиток електронних технологій, широке впровадження інтерактивних систем комунікації через великий потік аудіовізуальної інформації від масової теле-, кіно-, відеопродукції до електронних мереж Інтернет спричинилися до того, що сучасні мас-медіа почали відігравати роль не лише потужного культурного інтегратора, а й диктувати норми поведінки особистості в суспільстві, формувати ставлення її до інших людей, тобто стали не лише одним із мезофакторів соціалізації особистості, а й потужною "зброєю масового ураження". [Алексєєва О. Р., 2, с. 6]; [4; 34, с. 15–22; 36, с. 208–214; 44]; [Свідерська О. І., 85].

Мовна агресія/мова ворожнечі. Основною функцією мови війни визначають не вербальну агресію, як прийнято вважати, а функцію ідентифікації власної позиції. Як синонім функціонує вислів – мова ворожнечі. Мовознавці надають перевагу поняттю мовна агресія, що називає деструктивне використання мовних засобів з метою вираження зневаги, неприязні, ворожості, погроз до адресата. [Коць Т. А., 49, с. 78.]; [22; 33; 35; 40; 41; 42; 48]; [Тарасова В. В, 93]; [Фу Цзин, 99].

Наратив – словесна частина оповіді, опису реальності, яка несе смислове навантаження, зокрема бойовий наратив – спеціальна конструкція, що використовується для впливу в інформаційній війні. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 15]; [4; 14; 16–17; 27; 52; 73].

Несмертельна зброя – це зброя спеціального призначення й уживана, головним чином, для виведення з ладу живої сили або техніки супротивника, така, що зводить до мінімуму смертельні випадки, збитки здоров'ю, так само, як і небажані збитки майну й навколишньому середовищу. До спеціальних засобів несмертельної дії належить **комплекс механічних, хімічних, електричних і світлозвукових пристроїв**, які використовуються правоохоронними органами, спецслужбами та військовими для завдання психофізичної, травматичної, утримуючої дії, тимчасового виведення з ладу правопорушника, а також для захоплення його живим. [Самусь Є. В., Норенко Н. А., 84, с. 91–102].

Новояз/(Новомова укр.) – штучне словотворення з підміною реальних понять евфемізмами, що використовується владою та державними ЗМІ Російської Федерації для пом'якшення сприйняття населенням різного роду подій, стихійних та воєнних явищ. Приклади російською – *Вызов – Кризис, Хлопок – Взрыв*. [Вігер С., Пантелімон П., 15].

Орвелла пророцтва. Англійський письменник Джордж Орвелл став всесвітньо відомим завдяки тому, що показав у своїх творах справжню суть червоної диктатури. Йому – змолоду палкому прихильникові соціалістичних ідей – раніше від інших лівих відкрилося звіряче обличчя сталінізму і він почав досліджувати московські політичні процеси. [Букет Є., 12; Свідерська О. І., 85].

Правило двох стін – одна з рекомендацій щодо безпеки для мирного населення, що приписує людині, яка під час обстрілів залишається у квартирі багатопверхового будинку, ховатися в просторі між двома несучими стінами. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 12].

Ракетна зброя рф: *Ракети наземного і морського базування типу "Іскандер" і "Калібр"*. На першому етапі війни росія здебільшого використовувала ці ракети, оскільки не розраховувала на тривалу війну. Точні

характеристики і дані про дальність польотів цих ракет засекречені. Але у відкритих джерелах повідомляють, що дальність по морських цілях досягає 375 км, а по наземних – 2,5 тис. км. Як і більшість російською зброї, ця ракета – оновлена радянська розробка ракети ЗМ10. В свою чергу керівництво СРСР просто скопіювало американську крилату ракету Tomahawk. ЗМ10 пробула на озброєнні союзу лише декілька років, адже потім її заборонили договором про ліквідацію ракет середньої та меншої дальності між СРСР та США, який підписали у грудні 1987 року. Особливість "Калібрів" у їхній універсальності. Це озброєння можна запускати як з кораблів та підводних човнів, так і з літаків та наземних пускових установок. Головна небезпечність крилатих ракет цього типу – їхня швидкість. А саме: 180 – 240 м/с. Друге – те, що ракета йде на малих висотах і фактично може лавірувати з урахуванням рельєфу місцевості. Це знижує ефективність роботи по ній ППО; **Х-101** – це стратегічна авіаційна дозвукова крилата ракета класу "повітря – земля". Декларується, що це нова російська розробка: вони були взяті на озброєння лише 2013 року та пройшли "обкатку" в Сирії в межах кампанії геноциду сирійського народу, адже росіяни використовували їх не так проти військових, як проти цивільних цілей; **Х-47М** **Кинджал** – гіперзвукова ракета повітряного базування. "Кинджал" вважається глибокою модернізацією одноступеневої твердопаливної ракети 9М723 для комплексу "Искандер" в авіаційній версії – тобто для запуску з літаків. Вона з'явилася на озброєнні армії РФ у 2017 році. За даними російської влади, Кинджал – це авіаційний ракетний комплекс із високоточною гіперзвуковою аеробалістичною ракетою, і важко фіксується системами протиповітряної та протиракетної оборони, у чому й полягає її основна небезпека. Ракетний комплекс створений на базі модернізованого далекого винищувача-перехоплювача Міг-31 – Міг-31к. Час польоту гіперзвукової ракети становить менше 10 хвилин. Міг-31к здатний нести одну таку ракету й вражати цілі на відстані 2 тисяч кілометрів. На літаках Ту-22М3 можна встановити 4 ракети "Кинджал", дальність польоту в цьому випадку нібито перевищить 3 тис. км.;

X-555 – крилата ракета радянської розробки, яка створена для озброєння стратегічних ракетноносіїв Ту-95 та Ту-160. X-555 – це неядерна версія ракети X-55 створеної ще у 1970–1980 роках. Комплекс повітряного базування у складі X-55 і літака-носія Ту-95МС було офіційно прийнято на озброєння ще у 1983 році. З початку 1990 років на основі X-55СМ почали створювати ракету X-555, яка відрізнялась заміною ядерної бойової частини на звичайну та модернізацією системи наведення. Розробка ракети тривала до середини 2000-х років; **X-59 "Овод"** – це ще радянська дозвукова ракета, яка була створена у 70-х роках та мала вирішити завдання знищення цілей, які були захищені зенітними ракетними комплексами середньої та більшої дальності. дальність пуску X-59 у першій версії становила всього 40 км. А якість зображення була настільки низькою, що використання ракети було ефективним лише у сонячну безхмарну погоду. Після розвалу СРСР роботи над X-59 продовжились і ракета була майже повністю видозмінена, отримавши індекс X-59М. Дальність кардинально збільшили, встановивши замість твердопаливного – малогабаритний турбореактивний двигун. Разом із покращенням командного зв'язку це призвело до збільшення дальності до 115 км. Вже на її базі була створена протикорабельна ракета X-59МК, яку вперше показали у 2001 році. Вона має власну активну радіолокаційну головку самонаведення та дальність до 285 км. І саме з X-59МК вже пішов подальший розвиток ракети. [Гема М, 19; Грубрин А, 26; Довгань К., 30; Огнєв О, 72; Орлова В., 75;]; [81].

Рашизм – термін, що походить від "раша" – англомовного звучання Russia (Росія). Означує ідеологічні засади та практичні дії нинішнього політичного режиму Російської Федерації, який є, з одного боку, спадкоємцем традиційного для всіх періодів російської історії великодержавного шовінізму, з другого – одним із сучасних різновидів фашизму. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 7.]; [43; 109; 110].

Російсько-українська війна – термін, що має кілька значень, а саме: 1) боротьба за незалежність України, яка триває кілька століть; 2) бойові дії, які

точаться на сході впродовж восьми років (від анексії Криму та окупації частини Донецької і Луганської областей); 3) період повномасштабного вторгнення російських військ в Україну з 24 лютого 2022 року, коли о 5:05 ранку російська армія бомбила Київ. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 12]; [17]; [39; 89; 92].

Рускій мір, руський мир, рузький мір, рузкій мір – іронічні назви частини бойового російського нарративу, призначеного виправдати напад на Україну. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 7]; [49]; [Филипчук О, 97]; [Чікарькова М. Ю., 103].

Слава Україні – Героям слава! – українське патріотичне гасло часів Української революції 1918–1920 рр., що набуло поширення за роки незалежності. З 2018 р. – офіційне військове вітання у Збройних силах України і в Національній поліції. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 12; Костейчук Я., 47].

Фашизм – різновид політичного режиму та політичної ідеології. У вузькому сенсі – самоназва політичного руху під проводом Беніто Муссоліні в Італії 1922–1943 рр. У широкому сенсі (так званий родовий фашизм) – будь-який режим, характерними ознаками якого є культ лідера, мілітаризм, тоталітаризм, імперіалізм, ідея національної вищості, мобілізованість нації й держави проти ворогів, найчастіше уявних. У минулому до таких режимів, крім власне італійського фашизму, належали нацизм у Німеччині 1933–1945 рр., фалангізм в Іспанії 1936–1975 рр., мілітаризм в Японії 1926–1945 рр. тощо. У наш час усі перелічені ознаки родового фашизму притаманні політичному режимові, що утвердився під керівництвом Путіна в Російській Федерації. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 8].

Флешети – металеві стріли-дротики, які застосовували ще під час Першої світової війни. Вони містяться в снарядах танкових або польових

знарядь. В одному снаряді може бути до 8000 стріл, які вилітають після вибуху. [Бондар Г., 9; 20].

Ядерний тероризм – захоплення російськими військовими ядерних об'єктів (Чорнобильська АЕС у Прип'яті, Запорізька АЕС в Енергодарі), завезення на їхню територію зброї, влаштування там вибухів, тортури щодо працівників АЕС, яких примушують працювати цілодобово без зміни, тощо. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 13].

МЕМОТВОРЧІСТЬ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА – НОВОТВОРИ, КРИЛАТІ ВИСЛОВИ

Бавовна. Сьогодні в Україні висміюють російські повідомлення зі словами "хлопок" і "громкие звуки", якими називають вибухи. У соцмережах з іронією поставилися до такого прийому російських ЗМІ. А після цього переклали російське слово "хлопок" на українську – і вийшла "бавовна". [Ганюкова О., 18]; [5; 57; 67].

Ватник. Так називають прихильників "русского міра", а також людей, які ностальгують за Радянським Союзом та загалом дотримуються проросійських поглядів. Автором мему є росіянин із Новоросійська Антон Чадський. Картинка ватника, яку він створив, була вперше опублікована в соціальній мережі "ВКонтакте" в одній із груп 9 вересня 2011 року. У 2012 році мем став широко популярним і на інших ресурсах в Інтернеті, але найширшої популярності він отримав після початку військової агресії Росії проти України у 2014 році. Сукупність ватників часто позначають збірним іменником "вата". [Лісова Ю., 56].

Геть з України, москаль некрасивий! Фраза з виступу 2004 року шоумена Андрія Данилка в образі балерини Белли Куценко набула нового звучання у 2022 році завдяки використанню в музичних треках. [Костейчук Я., 47].

Доброго вечора, ми з України. Фраза стала популярною завдяки однойменному музичному треку електронного дуєту PROBASS Δ HARDI, реліз якого відбувся 2014 року. Слова, з яких зробили семпл, озвучив учасник українського гурту "ДахаБраха" Марко Галаневич. [Костейчук Я., 47].

Концерт Кобзона. Так українці називають місце, куди потрапляють ліквідовані російські загарбники – на концерт покійного співака РФ і прихильника російської агресії Йосипа Кобзона. Фраза з'явилася після вбивства 31 серпня 2018 року ватажка "ДНР" Олександра Захарченка, що відбулося на наступний день після смерті Кобзона. Вживається як констатація знищення ворогів або побажання їм скоріше відправитися на цей концерт і влаштувати там анилаг. [Костейчук Я., 47].

Могилізація – мобілізація до могили. [Шумицька Г., Підкуймуха Л., Кісс Н., 106].

Мопед – БПЛА (дрон) іранського виробництва "Shahed-136". [Вігер С., Пантелимон П., 15].

Мордор – іронічна назва Російської Федерації, яка походить від назви вигаданої країни – осередку сил зла із циклу романів Дж. Толкіна. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 6]; [25; 64; 101; 105].

Московія. У відповідь на часто вживану назву "Малоросія", якої нині подекуди в Росії позначають Україну за назвою 19-го століття, в Україні нині й органи влади і широкий загал називають Росію "Московією", як вона називалась до 1721 року, коли Петро Перший перейменував Московію на Росію. Також в Україні петиція з пропозицією офіційно перейменувати Росію на Московію набрала необхідну кількість голосів на сайті Офісу президента. [Хотин Р., 101].

Немає сечі терпіти ці борошна. Ця фраза – приклад невдалого машинного перекладу з російської на українську. Вона актуалізувалася, коли боти РФ

намагалися запустити від імені українців флешмоб у соціальних мережах із вимогою вмикати людям світло. Кепкуючи з подібних «труднощів перекладу», українці показують, що знання мови допомагає легко викривати ворогів. [Костейчук Я., 47].

Орда/ординці – поширене в Україні поменування російських сил вторгнення за аналогією з татаро-монгольським нашествям часів Київської Русі. Містить у собі також натяк на історію Росії, яка протягом тривалого часу була складовою держави Золота Орда. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 6].

Орки – метафорично забарвлений термін, що означає російських військових, які вторглися в Україну. Поєднує два значення: 1) абревіатура від "окупаційний російський контингент" (ОРК); 2) фантастичні тупі та агресивні істоти в комп'ютерних іграх, фільмах, літературних творах жанру фентезі. Орки походять із жанру сучасного мистецтва фентезі – це містичні істоти, котрі виділяються від інших неохайністю, неорганізованістю, великою чисельністю осіб, вкрай низьким інтелектом та нереальною злістю до всього людства. Взагалі орки – це персонажі з відомої трилогії "Володар кілець" епічного роману у жанрі "фентезі" англійського письменника Дж. Толкіна. В книзі вони служителі чорного володаря Саурона. Колись вони були ельфами, але їх викрали слуги півми, катували та створили в них потворну форму життя, котра здатна лише на жорстокість. За часів СРСР та після його розвалу було заведено тлумачити книги Толкіна так, начебто Мордор – це радянський союз, а орки – це самі росіяни, а ельфи – західні країни. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 6]; [25; 45; 64; 101; 105].

Паляниця – хлібина переважно з пшеничного борошна, певним чином замішаного. Перевірочне кодове слово. Деякі лідери думок і військові почали змушувати підозрілих людей вимовляти українською слово "паляниця", щоби відрізнити російських військових від українців. Вимагає ідентифікувати окупантів за допомогою кодових слів, з'ясувати, що "мова" твого

співрозмовника є для нього нерідною. Цей спосіб називається "шиболет" і застосовується для розпізнавання неносія української мови за кодovими словами: паляниця, молодиця, світлиця, суніця, киця, нісенітниця, укрзалізниця, веселка, філіжанка, гаманець, вештатися, духмяний, непереливки, кмітливий, пуцьвірінок, обценьки, теревенити та ін. Цей спосіб ідентифікації неносіїв мови часто застосовували у світовій практиці. Під час Другої світової війни голландці використали як кодове слово назву міста Схевенінген (Scheveningen), оскільки вони, на відміну від німців, вимовляють "Сх", а не "Ш". [Вігер С., Пантелимон П., 15; Гриценко С. 24, с. 10].

Путлер – мем, іронічний псевдонім президента РФ, утворений від поєднання прізвищ "Путін" і "Гітлер". [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 7].

Рускій воєнний корабль, іді на ... ! – гасло війни, яке означає крайній ступінь обурення і неприйняття, еквівалент послання ворога під три чорти. Походить від реальної відповіді українського воїна-морпіха російським загарбникам на острові Зміїний. [Слюсаревський М. М., Чуніхіна С. Л., 94, с. 18]; [13].

Словник воєнних неологізмів. Кореспондент АрміяInform Євген Букет уклав словник воєнних неологізмів. Автор зауважує, що новотвори з'являються та виходять з ужитку майже щодня: бандеромобіль – бойовий автомобіль ЗСУ; затридні – нереалістичні плани; рашисти (русня, рюзкі, свинособаки, чмоні) – російські військові, прихильники путіна; хлопок – вибух у росії, білорусі чи на території, яку тимчасово контролюють окупанти. З'явилися словосполучення: доброго ранку/вечора, ми з України – нагадування про себе та свою проукраїнську позицію; йти за російським кораблем – зазнати поразки, зневажлива граматика війни; власні назви та імена агресора пишемо з малої літери. Нові значення отримали слова: бавовна – вибух у росії, Орк – російські військові, нелюдська істота; піксель – українська військова форма, забарвлення

в стилі ЗСУ; дискотека – бойові дії та ін. [15; 28; 51; 57; 58; 61; 63; 67; 76; 87–88; 91; 94; 96].

Ти хотів землі цієї, тож тепер змішайся з нею – фраза-застереження російським окупантам із пісні "Колискова для ворога" української співачки, авторки й учасниці війни на Сході України Анастасії Шевченко (псевдонім СТАСІК). [Костейчук Я., 47].

Тракторні війська. Феномен волонтерської допомоги аграріїв Силам оборони. Фермери, використовуючи передусім свої трактори, допомагали "трофеїти" пошкоджену або покинуту техніку окупантів. [Костейчук Я, 47]; [93].

Чорнобаїти. 20 березня 2022 року в надзвичайно популярному онлайн-словнику сленгових слів і фраз англословного світу *Urban Dictionary* з'явилося слово *Chornobaivka* як синонім до сталого вислову *Spawn kill*. Передати зміст *Spawn kill* можна, мабуть, так: "самовбитися об стіну". Себто той, хто говорить, що "*russians went to sleep in Chornobaivka... again*" (дослівно – "росіяни пішли спати в Чорнобаївку... знову"), насправді має на увазі, що росіяни вкотре "самовбилися об стіну". Зрештою в англословному світі з'явилося і дієслово *Chornobaites* – "Чорнобаїти". Це зневажливе слово на позначення дій людей, які вперто повторюють одну і ту саму помилку, отримуючи той самий негативний результат. Найближчим фольклорним українським відповідником цього неологізму є, мабуть, вислів "наступати на (ті самі) граблі". [Печерський А., 77].

I need ammunition, not a ride. Слова Володимира Зеленського "Мені потрібна зброя, а не евакуація", нібито сказані керівництву США у відповідь на пропозицію сховатися від російського вторгнення за кордоном, стали крилатим висловом на Заході. [Костейчук Я., 47].

Ukrained/Заукраїнити. *Новий термін, що з'явився у словнику слів та фраз англомовного сленгу Urban Dictionary. Використовується як опис приниження на глобальному рівні країни, що посягала на незалежність і суверенність своїх мирних сусідів – коли ти – росія і проводиш вторгнення до країни, а у відповідь отримуєш приниження на глобальному рівні.* [Вігер С., Пантелимон П., 15; 8]; [38; 65; 109].

ВІЙСЬКОВИЙ СЛЕНГ

Аборт – вилучення зі ствола міни, що дала осічку [98].

База/базувати. *Слово походить від американського "base", що використовується для позитивної оцінки чого-небудь. Найближчим еквівалентом цього слова за наповненням можна вважати сленгове "годно". Тобто, це схвалення певних дій, висловів, напрямку мислення тощо. Тепер "база" означає не просто щось позитивне, але й антиросійське. Так базою можна назвати вибухи складів рашистів чи обіцянку дати більше зброї.* [68].

Балалайка (летюча) – іранський дрон-камікадзе, яким користується Росія для обстрілу електростанцій в Україні. [Левкова А., 55].

Бандеромобіль – авто для ЗСУ, як правило, доопрацьоване волонтерами. [Крамаренко Д., 50; Левкова А., 55].

Дашка – кулемет Дегтярьова-Шпагіна. [Левкова А., 55; Мележик Т., 60].

Дискотека – бойові дії. [Крамаренко Д., 50].

Есемеска – удар по ворогові. [79].

Калаш, Калашмат – автомат Калашникова. [Мележик Т., 60];

Корівка – вертоліт Мі-8. [Левкова А., 55].

Ксюша або **Ксюха** – *автомат АКСУ або протитанкова граната.*
[Мележик Т., 60].

Мамкувати – *не виконувати простих дій для збереження життя.*
[Крамаренко Д., 50].

Маслята – *патрони.* [79].

Мішка – *танк.* [Левкова А., 55].

Мотолига – *МТ-ЛБ (плавучий бронетранспортер).* [Мележик Т., 60]; [79].

Муха – *ручний протитанковий гранатомет (РПГ).* [Левкова А., 55].

На нулі – *на передовій, на лінії розмежування.* [Левкова А., 55].

Наташка – *вантажний "Урал".* [Мележик Т., 60].

Нічник або **Очі** – *прилад нічного бачення.* [79].

Огірки, Моркви, Кабачки – *боєприпаси до ракетних комплексів.* [79].

Покемон – *автомат Калашникова модернізований (рос. ПКМ).*
[Левкова А., 55].

Пташка – *дрон, літак, вертоліт.* [Левкова А., 55].

Сапог – *станковий протитанковий гранатомет (СПГ).* [Левкова А., 55;
Мележик Т., 60].

Собака – *вертоліт Мі-24.* [Левкова А., 55].

Сумраки – *розвідники.* [Мележик Т., 60].

4.5.0 *означає, що все добре і спокійно. Зараз ці цифри можна побачити на білбордах по всій країні, у листуванні між друзями або родичами та навіть на шкірі у вигляді татуювання. Цей елемент військового сленгу став для*

українців можливістю без зайвих слів сказати: "Так, у країні війна, але я живий і здоровий, тому тримаймося". Ну а русні, звісно, зовсім не 4.5.0. [5].

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

1. **Аксьонова Н.** Бібліотерапія як напрям діяльності бібліотек в умовах російсько-української війни. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2022. Вип. 64. С. 107–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2022_64_10 (03.06.23).
2. **Алексєєва О. Р.** Маніпуляція свідомістю як негативний чинник соціалізації студентської молоді сходу України в умовах гібридної війни. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. Полтава, 2017. № 1 (1). С. 6–17. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vlup_2017_1\(1\)_3](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=vlup_2017_1(1)_3) (15.06.23).
3. **Аналоговнет, Шойгувати та Кадирити:** Які нові слова з'явилися в українців з початку війни. *АрміяInform*: вебсайт. URL: <http://www.mukachevo.net/ua/news/view/3975717> (27.02.23).
4. **Бабенко В.** Образ жінки похилого віку в наративах мас медіа під час російсько-української війни. *Синопсис: текст, контекст, медіа*. Київ, 2022. № 28 (2). С. 87–94. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2022_28\(2\)_8](http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2022_28(2)_8) (25.06.23).
В умовах збройної агресії російському медіа-полю притаманне зображення літньої жінки в непохитній декламації ідеологізованих цінностей, як це було з сюжетом про українську "бабусю з прапором", яка буцімто прагне спорідненості з російськими цінностями.
5. **Бавовна** для орків від швайнокарасів: 10 понять, які зараз варто знати в уанеті. *Platforma*: вебсайт. URL: <https://platfor.ma/topic/bavovna-dlya-orkiv-vid-shvajnokarasiv-10-ponyat-yaki-zaraz-varto-znaty-v-uaneti/> (22.06.23).
6. **Бібліотерапія.** *Українська бібліотечна енциклопедія*. URL: <https://ube.nlu.org.ua/article/Бібліотерапія> (10.06.23).

7. **Блекаут (Blackout)** – що це таке простими словами. *Termin.in.ua* : вебсайт. URL: <https://termin.in.ua/blekaut-blackout/> (15.06.23).

8. **Бойко А.** Абетка повномасштабної війни: які слова ввійшли в ужиток і чому. *Читомо* : вебсайт. URL: <https://chytomo.com/abetka-povnomasshtabnoi-vijny-iaki-slova-vviihly-v-uzhytok-i-chomu/> (17.06.22).

9. **Бондар Г.** У тілах убитих в районі Бучі та Ірпеня знайшли флешетти (фото). *УНІАН* : вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/war/u-tilah-ubitih-v-rayoni-buchi-ta-irpenya-znayshli-fleshetti-foto-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11799873.html> (24.04.22).

10. **Бондар К.** ІМІ розробили словник термінології щодо війни РФ проти України : у ньому систематизували помилкову термінологію, яку вживають у світі. *Bazilik* : вебсайт. URL: <https://bazilik.media/imi-rozrobyly-slovnyk-terminolohii-shchodo-vijny-rf-proty-ukrainy/> (15.04.23).

11. **Букет Є.** АрміяInform представляє словник неологізмів української мови. *АрміяInform* : вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/07/20/armiyainform-predstavlyaye-slovnyk-neologizmiv-ukrayinskoyi-movy/> (20.07.22).

АрміяInform збрала словничок найвідоміших неологізмів російсько-української війни. Звісно, він не претендує на вичерпність, адже новотвори з'являються та виходять з ужитку майже щодня.

12. **Букет Є.** "Пророцтва" Орвелла, або Чому твори англійського письменника лякають путінських пропагандистів. *АрміяInform* : вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/24/prorocztva-orvella-abo-chomu-tvory-anglijskogo-pysmennyka-lyakayut-putinskyh-propagandystiv/> (24.05.22).

Англійський письменник Джордж Орвелл став всесвітньо відомим завдяки тому, що показав у своїх творах справжню суть червоної диктатури. Йому – змолоду палкому прихильникові соціалістичних ідей – раніше від інших лівих відкрилося звіряче обличчя сталінізму і він почав досліджувати московські політичні процеси.

13. **В Україні** обрали головне слово 2022 року. *Район Культура* : вебсайт. URL: <https://kultura.rayon.in.ua/news/564767-v-ukraini-obrali-golovne-slovo-2022-roku> (08.01.23).

14. **Ващенко Н. М.** Головні наративи сучасної російської пропаганди в умовах консцієнтальної війни Росії проти України. *Scientific notes of the institute of journalism*. Київ, 2020. Т. 1. С. 180–202. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizh_2020_1_17 (08.01.23).

15. **Вігер С., Пантелимон П.** Новітній словник повномасштабної війни. *I-VIN.INFO* : вебсайт. URL: <https://i-vin.info/news/bavovna-mopyed-ta-orke--yaki-novi-termini-podaruvala-nam-viyna--4850.html> (24.02.23).

16. **Вітюк І. К.** Міфопоетичний символізм російсько-української війни у медіапросторі: містично-міфологічні наративи. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2022. Вип. 1. С. 116–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VZhDU_2022_1_13 (24.02.23).

17. **Гай-Нижник П.** Російсько-українська війна – війна за життя (2014–2022 рр.): періодизація. *Українознавство*. Київ, 2022. № 1. С. 51–76. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_2022_1_6 (24.02.23).

В українському суспільному інформаційному дискурсі у контексті виявлення міфологічно-символічних аспектів сучасного російсько-українського протистояння можна виділити цілий ряд міфологічно забарвлених наративів: антеїстичний наратив боротьби самої природи або тварин із росіянами-загарбниками; наратив активізації прадавніх "місць сили" українців, які стають пасткою для чужинців; наратив актуалізації боротьби за українців прадавніх богів і героїв, які тисячоліття тому захищали території сучасної України; наратив російсько-української війни як війни росіян проти мертвих (минулого, історії), живих (теперішнього) і ненароджених (майбутнього) українців.

18. **Ганюкова О.** Чому вибухи в Росії і на окупованих територіях називають "бавовна": пояснення і найяскравіші меми. *Obozrevatel* : вебсайт.

URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/chomu-vibuhi-u-rosii-i-na-okupovanih-teritoriyah-nazivayut-bavovna-poyasnennya-i-najyaskravishi-memi.htm>
(19.09.22).

19. **Гема М.** Спепелила Сирію: що відомо про ракету Х-555, якою Росія атакувала Кривий Ріг. *24 Канал*: вебсайт. URL: https://24tv.ua/raketa-h-555-harakteristiki-tsina-dalnist-shvidkist-mozhe-yiyi_n2303192 (13.06.23).

20. **Гема М.** У Бучі та Ірпені десятки жителів загинули від флешетів, які росіяни випускали з артилерії. *24 канал*: вебсайт. URL: https://24tv.ua/buchi-irpeni-desyatki-zhiveliv-zaginuli-vid-fleshetiv-yaki-rosiyani_n1962236 (24.04.22).

21. **Гібридна** війна: *inverbo et in praxi*: монографія / за заг. ред. Р. О. Додонова; Донецький нац. ун-т імені Василя Стуса. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2017. 412 с. URL: <https://jmonographs.donnu.edu.ua/article/view/3781> (25.06.23).

22. **Глушко А.** Візуальні засоби мови ворожнечі як інструмент інформаційної війни. *Діалог: медіа-студії*. Одеса, 2017. Вип. 23. С. 99–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2017_23_9 (30.05.23).

23. **Гребенюк А.** Пропаганда як метод спеціальних операцій в умовах інформаційної війни. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. Київ, 2021. Вип. 62. С. 42–52. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2021_62_5 (30.05.23).

24. **Гриценко С. П.** Мовні інновації російсько-української війни 2022 року. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство, мовознавство, фольклористика*. Київ, 2022. Вип. 2. С. 9–13. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/10.23.10.100/db/ftp/visnyk/lit_32_2022.pdf
(19.06.23).

25. **Громенко С.** Моргот-Сталін і Саурон-Путін: Росія як справжній Мордор. *LB.ua*: вебсайт. URL: https://lb.ua/news/2022/07/21/523747_morgotstalin_i_sauronputin_rosiya.html
(21.07.22).

"Зв'язок легендаріума Толкіна з реальністю наших сусідів значно глибший, ніж здається на перший погляд. Якби Професор дожив до наших днів, він би став зіркою політології, навіть всупереч своєму палкому небажанню проводити прями паралелі між Ардою та Землею".

26. **Грубрина А.** Надзвукова та дуже небезпечна: характеристика ракети Кинджал. *Вікна* : вебсайт. URL: <https://vikna.tv/video/svit/rakety-kyndzhal-harakterystyky-nadzvukovoyi-rakety-kyndzhal/> (15.06.23).

27. **Демчук Р.** Фейки сексуального нарративу в інформаційній війні. *Наукові записки НаУКМА. Історія і теорія культури*. Київ, 2022. Т. 5. С. 81–86. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAtk_2022_5_13 (23.05.23).

28. **10 неологізмів**, які породила війна росії проти України. *Освіторія*. URL: <https://osvitoria.media/experience/10-neologizmiv-yaki-porodyla-vijna-rosiyi-proty-ukrayiny/> (27.02.23).

29. **Для українських журналістів** розробили рекомендації про те, як коректно висвітлювати війну. *Читомо* : вебсайт. URL: <https://chytomo.com/dlia-ukrainskykh-zhurnalistiv-rozrobyly-rekomendatsii-pro-te-iak-korektno-vysvitliuvaty-vijnu/> (31.03.22).

Комісія з журналістської етики розробила рекомендації щодо словника воєнного часу, за допомогою якого варто висвітлювати події російсько-української війни.

30. **Довгань К.** Летюча смерть: що відомо про крилаті ракети Х-101 і як їм протистояти. *24 Канал* : вебсайт. URL: https://24tv.ua/h-101-harakteristiki-rosiyskoyi-raketi-yak-mozhna-yih-zbivati_n2200706 (22.05.23).

31. **Дорогих С. О.** Щодо питань інформаційної безпеки як напряму інформаційної політики України в умовах війни. *Інформація і право*. Київ, 2022. № 2. С. 133–137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2022_2_17 (23.05.23).

32. **Дослідження** Україно-Російської інформаційної протидії під час війни на Донбасі та повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію України / Н. Л. Веселков, М. С. Вдовиченко, Д. В. Кукшин, Ю. М. Каленський, Г. Д. Герніченко. *Сучасний захист інформації*. Київ, 2022. № 1. С. 6–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/szi_2022_1_3 (19.06.23).

33. **Дробович А.** Зневага з малої літери. *Українська правда*. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2022/05/15/7346243/> (15.05.22).

Абсолютна більшість назв, які ми сьогодні читаємо про росіян, не виникли штучно десь у мозкових центрах офіційних органів влади, на нарадах в РНБО, ССО, Міністерстві культури та інформаційної політики чи Українському інституті національної пам'яті. Це не штампи якоїсь злобної пропаганди. Ці назви дали люди від щирого і важкого серця. Це народний креатив від абсолютно різних людей – від толкіністів до любителів історії та філології.

34. **Дрогомирецький Б., Сізарєв К., Дрогомирецький Б.** Російська імперська практика гібридно-інформаційної війни: перекручення історії й маніпулювання свідомістю людей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2021. Вип. 39 (1). С. 15–22. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2021_39\(1\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2021_39(1)_5) (15.05.22).

35. **Євграфова А. О.** "Мовне обличчя" воєнної агресії: медійний контент. *Наукові записки Інституту журналістики*. Київ, 2014. Т. 56. С. 57–61. URL: http://www.library.univ.kiev.ua/ukr/host/viking/db/ftp/univ/nz_ij/nz_ij_2014_56.pdf (15.06.23).

Тема воєнного протистояння, нав'язаного Україні ззовні, знайшла відображення у нових реаліях життя і, відповідно, у нових словах, словосполученнях, відродила старі слова, актуалізувавши активні ресурси сучасної української номінації. Суспільно-політична ситуація в Україні породила цілу низку неологізмів: зелені чоловічки, чорні чоловічки, путінюгенд, Лугандон (так уже охрестили те квазідержавне непорозуміння) та ін.

36. **Житарюк М.** "Гарячі точки" у ЗМІ та засобах масової інформації, пропаганди і маніпуляції. Особливості російсько-української війни 2014 р. *Вісник Львівського університету. Журналістика*. Львів, 2015. Вип. 40. С. 208–214. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Jur_2015_40_22 (15.06.23).

Російська Федерація створила інформаційні війська, спрямовані проти, за їхніми висловлюваннями, "братнього", "єдиного" народу. Інформвійська – один з

головних складових елементів, ідеологічний базис, обґрунтування власних злочинів у ході гібридної війни і проти України та Заходу (західних цінностей), і проти власного населення.

37. **Застосування** засобів масової інформації у інформаційно-психологічній війні / М. М. Браїловський, Т. П. Пірцхалава, В. О. Хорошко, Ю. Є. Хохлачова. *Інформатика та математичні методи в моделюванні*. Одеса, 2021. Т. 11, № 3. С. 162–172. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Itmm_2021_11_3_4 (08.06.23).

38. **"Заукраїнити"**: нове слово Urban Dictionary і та його значення. *Українки*: вебсайт. URL: <https://ukrainky.com.ua/zaukrayinyty-nove-slovo-urban-dictionary-i-ta-jogo-znachennya/> (30.06.23).

39. **Зіневич Л. В., Красавіна В. В.** Концепт "війна" у сучасному українському суспільно-політичному дискурсі. *Одеський лінгвістичний вісник*. Одеса, 2017. Спецвип. С. 70–72. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/16827> (18.06.23).

Центральним аспектом дослідження виступають компоненти бінарних опозицій, в яких базовий об'єкт – Україна – представлений як дихотомія: Схід – Захід, українці – росіяни, "Нафтогаз" – "Газпром", острів (Крим) – материк, майбутнє – минуле, східняки – бандерівці, день Перемоги – день Пам'яті та ін. Теоретичну основу дослідження становить лінгвістичне поняття подвійної природи слова, яке системі мови має первинне значення (номінативне) і набуває вторинного означування, переосмислюючись у мовленні.

40. **Кирилюк О.** Мовна агресія розважальних телешоу як спосіб ведення інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Вип. 32 (1). С. 132–140. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_32\(1\)_22](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_32(1)_22) (18.06.23).

41. **Кирилюк О.** Мовні засоби сугестивного впливу на реципієнта в дискурсі інформаційної війни. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Філологія. Журналістика*. Київ, 2021.

[http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2021_32\(71\)_4\(1\)_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/UZTNU_filol_2021_32(71)_4(1)_7) (25.06.23).

42. **Кирилюк О.** Структура асоціативно-семантичного поля "ворог" у дискурсі інформаційної війни. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2020. Вип. 29 (2). С. 53–58. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_29\(2\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2020_29(2)_11) (17.06.23).

43. **Кізілов Є.** Зеленський: Слово "рашизм" увійде в підручники з історії в усьому світі. *Українська правда*. Київ, 2022. 23 квіт. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/04/23/7341654/> (15.06.23).

"Держава матиме в книжках історії таке слово, яке ніхто не вигадував, яке всі повторюють уже і в Україні, і в Європі – рашизм. Не просто так всі говорять, що це – рашизм. Слово нове, а вчинки такі самі, які були 80 років тому у Європі. Тому що за всі ці 80 років, якщо ви проаналізуєте на нашому континенті, таких варварств просто не було. Тому рашизм – це поняття, яке буде в історичних книжках, буде в умовних Вікіпедіях, залишиться на уроках. І за партами маленькі діточки в усьому світі будуть вставляти і відповідати вчителям, коли цей рашизм почався, на якій землі, хто переміг у боротьбі за свободу проти саме цього страшного поняття".

44. **Клікбейт** – що це таке, як працює і навіщо потрібен. *Termin.in.ua* : вебсайт. URL: <https://termin.in.ua/?s=%D0%BA%D0%BB%D1%96%D0%BA%D0%B1%D0%B5%D0%B9%D1%82> (07.05.22).

Клікбейт – це навмисно спотворений заголовок матеріалу, метою якого є викликати у людини бажання перейти по посиланню та дізнатися щось важливе або цікаве.

45. **Кокора А., Міндзюк Д.** Орки. *Країна*. Київ, 2022. № 16/17 (619/620). С. 28–29.

Орки (англ. Orcs або orks) – вигаданий вид або раса істот з фантастичних, переважно фентезійних творів. Зазвичай зображаються кремезними варварами зі звіриними рисами. 256 тисяч результатів видає інтернет-сервіс Google у

пошуку новин зі словом "Орки". Майже всі стосуються російських військових, що продовжують агресію проти України.

46. **Кондратенко О. Ю.** Концептуальні основи російської геополітики та геостратегії. *Вісник Дніпропетровського університету. Філософія. Соціологія. Політологія.* Дніпро, 2015. № 2. С. 129–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdufsp_2015_2_18 (04.06.23).

47. **Костейчук Я.** Топ-фрази війни. *Ukrainer* : вебсайт. URL: <https://ukrainer.net/krylati-frazy/> (29.11.22).

48. **Костусяк Н. М., Шутьська Н. М., Костриця Н. М.** Метафорична вербалізація концепту війна в сучасних медійних заголовках. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія.* Одеса, 2022. № 56. URL: <http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v56/13.pdf> (30.06.23).

Простежено, що серед лексичних вторинних найменувань переважають метафорично оформлені маркери на позначення окупантів, зокрема міфоморфні номінації орки, іроди та зооморфні тварюки, "позорные крысы", які реалізують не тільки інформативну функцію, а й слугують оригінальним і яскравим засобом впливу на читацьку аудиторію. Виявлено метафоричний okazionalizm, що ототожнено називає всіх росіян z-zombi.

49. **Коць Т. А.** Мовна агресія в інформаційному просторі: між стильовою нормою і деструкцією. *Українська мова.* Київ, 2021. № 3. С. 97–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2021_3_8 (15.06.23).

50. **Крамаренко Д.** Жаргон та неологізми. Як війна збагатила словниковий запас українців. *РБК-Україна.* URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zhargon-ta-neologizmi-k-viyna-zbagatila-slovnkoviy-1676393294.html> (14.02.23).

51. **Креміль Т.** Новітні сленгізми-неологізми – мовне віддзеркалення війни // *Укрінформ* : вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3490258-novitni-slengizmineologizmi-movne-viddzerkalenna-vijni.html> (27.02.23).

52. **Курбан О.** Бойові наративи в системі сучасних геополітичних інформаційних війн (досвід російсько-української гібридної інформаційної війни 2014–2021 рр.). *Синопис: текст, контекст, медіа*. Київ, 2021. № 27 (3). С. 149–158. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2021_27\(3\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2021_27(3)_6) (26.06.23).

53. **Курбан О.** Проблема критичності мислення при споживанні медіаконтенту в умовах інформаційної війни. *Синопис: текст, контекст, медіа*. Київ, 2022. № 28 (1). С. 21–27. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2022_28\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/stkm_2022_28(1)_6) (26.06.23).

54. **Куцька О.** Агітація, пропаганда, інформаційно-психологічна війна: історія виникнення термінів, їх значення та взаємозв'язок. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Історія*. Тернопіль, 2017. Вип. 1 (3). С. 3–10. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUIst_2017_1\(3\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/NZTNPUIst_2017_1(3)_3) (21.06.23).

55. **Левкова А.** Слова війни: письменниця про мову воєнного часу. *The Ukrainians* : вебсайт. URL: <https://theukrainians.org/slova-vijny/> (27.03.23).

56. **Лісова Ю.** Це ж було вже, локдаун і кіборги: 34 нові українські неологізми і фразеологізми *Читомо* : вебсайт. URL: <https://chytomo.com/tse-zh-bulo-vzhe-lokdaun-i-chypuvannia-33-novi-ukrainski-neolohizmy-i-frazeolohizmy/> (21.02.22).

Мова дуже чутлива до суспільних змін. Але сотні тисяч слів, що вже існують і навіть закріплені у словниках, не дозволяють нам описати поточну реальність, яка змінюється щоденно й щогодинно. Можна сказати, що академічна норма просто не встигає за надивидким плином часу, і тому велика кількість слів, яка використовується сьогодні, досі залишаються "неформальними".

57. **Макалюк Б.** "Бавовна", "аналоговнет", "услід за російським кораблем": в Україні планують укласти словник воєнних неологізмів. *Вікна* : вебсайт. URL: <https://vikna.tv/video/lifestyle/slovnyk-voyennyh-neologizmiv-shho-cze-take/> (22.07.22).

58. **Маркевич Д.** Мінісловник військового сленгу: "муха", "покемон", "улітка". *АрміяInform* : вебсайт. URL:

<https://armyinform.com.ua/2019/08/20/minislovnyk-vijskovogo-slengu-muha-pokemon-ulitka/> (20.09.19).

Як і в кожній професії, так і у військовій справі, існує своя неофіційна мова – сленг. Нею користуються усі, проте – між собою.

59. **Марків О., Зарівна О., Марків І.** Коментар як інструмент маніпулювання суспільною свідомістю в умовах війни (до питання інформаційно-психологічних операцій). *Актуальні питання гуманітарних наук*. Дрогобич, 2022. Вип. 51. С. 604–609. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apgnd_2022_51_94 (11.06.23).

60. **Мележик Т.** "Таблетка", "маслята", "ситуація 4.5.0": військовий сленг Збройних Сил України. *ТСН Війна*: вебсайт. URL: <https://tsn.ua/ato/tabletka-maslyata-situaciya-4-5-0-viyskoviy-sleng-zbroynih-sil-ukrayini-2121913.html> (22.06.23).

У військовій справі існує своя неофіційна мова - сленг. Нею користуються лише між собою. Для звичайних людей "Ксюша" і "Дашка" – просто жіночі імена. А ось для наших захисників вони означають серйозну зброю. ТСН.ua зібрав невеликий словник військового сленгу ЗСУ.

61. **Мирошниченко Є.** Словник воєнного Харкова. ТОП-15 слів, які змінила війна для харків'ян, – ФОТО. *057.ua*: вебсайт. <https://www.057.ua/news/3612486/slovník-voennogo-harkova-top-15-sliv-aki-zminila-vijna-dla-harkivan-foto> (21.06.23).

62. **Міноборони** Австрії не виключає блекаут в ЄС через хакерські атаки росії. *Укрінформ*: вебсайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3642120-minoboroni-avstrii-ne-viklucae-blekaut-v-es-cerez-hakerski-ataki-rosii.html> (15.06.23).

63. **Мова** і війна. *Language: codificatio, competence, communication*. Черкаси, 2022. № 1/2. С. 103–109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lccc_2022_1-2_9 (15.06.23).

64. **Мордор**, орки, Саурон: рф і вигаданий світ Джона Толкіна. *Armyinform*: вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/05/31/mordor-orky-sauron-rf-i-vygadanyj-svit-dzhona-tolkina/> (31.05.22).

65. **Морі Є.** "Байрактарити" й "чорнобаїти": як війна породжує нові слова. *Суспільне Культура*: вебсайт. URL: <https://suspilne.media/266840-bajraktariti-j-cornobaiti-ak-vijna-porodzue-novi-slova/> (03.09.22).

Напад Росії на Україну не лише змусив багатьох співвітчизників перейти на українську, а й спровокував справжню хвилю словотворення. Українці реагують на дійсність неологізмами, вчать нові поняття й надають звичним словам нового значення.

66. **Невельська-Гордєєва О. П., Нечитайло В. О.** Маніпуляції як засіб інформаційно-психологічного впливу в інформаційній війні. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків, 2021. № 3. С. 71–83. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_2021_3_7 (05.06.23).

67. **Неологізми** війни: журналіст уклав "словник". *Високий Замок*: вебсайт. URL: <https://wz.lviv.ua/news/467478-armiiainform-v-efiri-natsionalnoho-telemarafonu-rozpovila-pro-neolohizmy-viiny> (28.07.22).

Кореспондент АрміяInform Євген Букет уклав словник воєнних неологізмів. Автор зауважує, що новотвори з'являються та виходять з ужитку майже щодня: бандеромобіль – бойовий автомобіль ЗСУ; затридні – нереалістичні плани; рашисти (русня, рюзкі, свинособаки, чмоні) – російські військові, прихильники путіна; хлопок – вибух у росії, білорусі чи на території, яку тимчасово контролюють окупанти. З'явилися словосполучення: доброго ранку/вечора, ми з України – нагадування про себе та свою проукраїнську позицію; йти за російським кораблем – зазнати поразки зневажлива граматика війни; власні назви та імена агресора пишемо з малої літери. Нові значення отримали слова: бавовна – вибух у росії, Орк – російські військові, нелюдська істота; піксель – українська військова форма, забарвлення в стилі ЗСУ; дискотека – бойові дії та ін. ●

68. **Неологізми** війни: слова, що з'явилися за останні пів року. *Варіанти*: вебсайт. URL: <https://varianty.lviv.ua/89865-neolohizmy-viiny-slova-shcho-ziavylisia-za-ostanni-piv-roku> 16.09.22).

69. **Ніколаєнко Н., Василевич Ю., Комарчук О.** Інформаційні виклики для України в умовах російсько-української гібридної війни. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. Луцьк, 2019. № 2. С. 49–58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvckrc_2019_2_7 (04.06.23).

70. **Нофенко А.** Гібридна війна Росії проти України: інформаційний наступ та механізми протидії. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. Луцьк, 2019. № 2. С. 68–77. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mvckrc_2019_2_9 (04.06.23).

71. **Нофенко А.** Особливості російсько-української гібридної війни та її значення для європейської безпеки. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини*. Луцьк, 2019. № 8. С. 83–89. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvnum_2019_8_14 (04.06.23).

72. **Огнєв О.** Российская ракета Х-59 "Овод": що це за ракета і чому РФ почала її використовувати. *УНІАН*: вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/war/h-59-ovod-shcho-ce-za-raketa-i-chomu-rf-pochala-jiji-vikoristovuvati-novini-vtorgnennya-rosiji-v-ukrajinu-11866275.html> (04.06.23).

73. **Ожеван М. А.** Глобальна війна стратегічних наративів: виклики та ризики для України *Стратегічні пріоритети. Політика*. Київ, 2016. № 4. С. 30–40. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sppol_2016_4_6 (03.06.23).

74. **"Орки", "рашисти" та "путін":** КЖЕ дала рекомендації щодо стилістично забарвленої лексики в ЗМІ. *Детектор медіа*: вебсайт. URL: <https://detector.media/community/article/199602/2022-05-27-orky-rashysty-ta-putin-kzhe-dala-rekomendatsii-shchodo-stylistychno-zabarvlenoi-leksyky-v-zmi/> (27.05.22).

Рекомендації Комісії журналістської етики.

75. **Орлова В.** Ракетний комплекс "Кинджал": що відомо про гіперзвукову російську зброю. *УНІАН*: вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/world/raketa-kindzhal-shcho-vidomo-pro-rosiysku-giperzvukovu-raketu-novini-svitu-11759509.html> (22.05.23).

76. **Павловська А.** Сленг війни: школярка дослідила, як влаштована мова бійців. *Радіо Свобода* : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/30023676.html> (27.06.19).

Школярка з Чернігівщини Карина Бевзюк вивчила сленг війни. Щоб укласти словник, вона спілкувалася з військовими, які пройшли війну на Донбасі.

77. **Печерський А.** Чорнобаїти і відукраїнити: сленг війни шириться світом. *АрміяInform* : вебсайт. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/24/chornobayity-i-vidukrayinyty-sleng-vijny-shyrytsya-svitom/> (22.06.22).

78. **Поняття "гібридної війни".** *Анатомія російсько-українського конфлікту (2014–2022 рр.) в епоху гібридних війн* : бібліогр. список / виконавець С. В. Блиндарук ; ред.: О. Я. Дуднік, П. М. Штих. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5937> (27.02.23).

79. **"Приліт", "двохсотий"**: якою мовою говорять на фронті і в тилу. *Одеське життя* : вебсайт. URL: <https://odessa-life.od.ua/uk/article-uk/prilit-dvohsotij-jakoju-movoju-govorjat-na-fronti-i-v-tilu> (11.09.22).

80. **Прищеп Г.** "Мова ненависті" як лінгвістичний маркер "гібридної війни". *Психолінгвістика. Психолінгвістика. Psycholinguistics*. Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 22 (2). С. 98–112. URL: <https://www.google.com/search?q=%D0%9F%D1%80%D0%B8%D1%89%D0%B5%D0%BF%D0%B0+%D0%93.+%C2%AB%D0%9C%D0%BE%D0%B2%D0%B0+%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%81%D1%82%D1%96%C2%BB+%D1%8F%D0%BA+%D0%BB%D1%96%D0%BD%D0%B3%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%80+%C2%AB%D0%B3%D1%96%D0%B1%D1%80%D0%B8%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%97+%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%C2%BB.+&ie=utf-8&oe=utf-8&client=firefox-b> (22.05.23).

81. **Ракета "Калібр"**: що це за зброя, якою росія щодня атакує нашу країну. Скільки ракет залишилось у країни-окупанта. *Chas.News* : вебсайт. URL:

<https://chas.news/current/raketa-kalibr-scho-tse-za-zbroya-yakoyu-rosiya-schodnya-atakue-nashu-krainu> (10.10.22).

82. **Рекомендації** Комісії з журналістської етики щодо вживання стилістично забарвленої лексики в журналістських матеріалах про війну. *Комісія з журналістської етики* : вебсайт. URL: <https://cje.org.ua/statements/rekomendatsii-komisii-z-zhurnalistskoi-etyky-shchodo-vzhyvannia-stylistychno-zabarvlenoi-leksyky-v-zhurnalistskykh-materialakh-pro-viynu/> (30.06.23).

До Комісії з журналістської етики звернулася Влада Дубик, студентка Ін-ту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка, із запитанням щодо деяких термінів, які широко вживаються в матеріалах про війну: "Чи варто журналістам уникати лексики на кшталт «орки», «рашисти», «рашизм» тощо? Така лексика стала вже загальноновживаною, але все ж чи відповідає це професійним журналістським стандартам?".

83. **Робейко О.** Нові та нецензурні: як українці через повномасштабну війну збагатили словниковий запас. *УНІАН* : вебсайт. URL: <https://www.unian.ua/society/novi-ta-necenzurni-yak-ukrajinci-cherez-povnomasshtabnu-viynu-zbagatili-slovnikoviy-zapas-12101361.html> (06.01.23).

84. **Самусь Є. В., Норенко Н. А.** Визначення поняття "несмертельна зброя", класифікація, тенденції застосування. *Сучасна спеціальна техніка*. Київ, 2022. № 1 (68). С. 91–102.

Несмертельна зброя – це зброя спеціального призначення й уживана, головним чином, для виведення з ладу живої сили або техніки супротивника, така, що зводить до мінімуму смертельні випадки, збитки здоров'ю, так само, як і небажані збитки майну й навколишньому середовищу. До спеціальних засобів несмертельної дії належить комплекс механічних, хімічних, електричних і світлозвукових пристроїв, які використовуються правоохоронними органами, спецслужбами та військовими для завдання психофізичної, травматичної, утримуючої дії, тимчасового виведення з ладу правопорушника, а також для захоплення його живим.

85. **Свідерська О. І.** Цифрова пропаганда та ризики інформаційної безпеки у контексті російсько-української війни. *Політикус*. Одеса, 2022. Вип. 2. С. 60–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/polit_2022_2_12 (12.05.23).

86. **Синчак Б.** Прямоефірна інформаційна війна та російсько-українська війна 2022-го на медійному плацдармі. *Український інформаційний простір*. Київ, 2022. № 2. С. 85–97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrinfsp_2022_2_8 (12.05.23).

87. **Словник** війни 2022: які вислови стали крилатими. *Білопілля. City* : вебсайт. URL: <https://bilopillia.city/articles/222589/chornovik> (04.07.2022).

88. **Словник** коректної термінології для висвітлення російсько-української війни. *Інститут масової інформації* : вебсайт. URL: <https://imi.org.ua/advice/slovnyk-korektnoyi-terminologiyi-dlya-vysvitlennya-rosijsko-ukrayinskoyi-vijny-i44434> (17.03.22).

Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки разом з Інститутом масової інформації підготували рекомендації і застереження щодо вживання термінології стосовно подій в Україні та навколо.

89. **Смолій В. А., Ясь О. В.** Сучасна російсько-українська війна у світлі постколоніалізму. *Вісник Національної академії наук України*. Київ, 2022. № 6. С. 3–16. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2022_6_3 (16.06.23).

90. **Сопілко І. М., Череватюк В. Б.** Інформаційно-культурна війна в умовах збройної агресії. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. Київ, 2022. № 2. С. 236–242. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2022_2_34 (29.06.23).

91. **Створили** словник термінології щодо російсько-української війни. *Читомо* : вебсайт. URL: <https://chytomo.com/stvoryly-slovnyk-terminolohii-shchodo-rosijsko-ukrainskoi-vijny/> (15.04.23).

92. **Сунгурова С.** Концептуальні підходи до дослідження поняття та феномена інформаційної війни. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. Львів, 2020. Вип. 29. С. 251–256. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlu_fps_2020_29_36 (28.06.23).

93. **Тарасова В. В.** Вербальні засоби інформаційно-психологічної війни. *Вісник Маріупольського державного університету. Філологія*. Маріуполь, 2020. Вип. 22. С. 251–258. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_2020_22_38 (28.06.23).

94. **Термінологічний** словник російсько-української війни / за ред. М. М. Слюсаревського ; упоряд. С. Л. Чуніхіна. Київ : Ін-т соціальної та політичної психології НАПН України, 2022. 20 с. URL: <https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/04/%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8-1.pdf> (27.02.23).

Цей словник – перша спроба відтворення семантичного простору російсько-української війни. Його метою є психологічно обґрунтоване впорядкування смислів, термінів, назв, подій, символів, за допомогою яких ця війна може осмислюватися українським суспільством. До словника включено 111 термінів.

95. **Тракторні** війська України зародилися у Приазов'ї. *Приморка.City* : вебсайт. URL: <https://primorka.city/articles/251236/traktorni-vijska-ukraini-zarodilisya-u-priazovi> (22.11.22).

Про те, як сміливці з Запорізької області викрали ворожу техніку на Коларівському перехресті.

96. **Український** дизайнер створив "Абетку війни". *Telegraf.design* : вебсайт. URL: <https://telegraf.design/news/ukrayinskyj-dyzajner-stvoryv-abetku-vijny/> (28.06.23).

"Абетка війни" Євгена Ветрова – інстаграм проєкт, що пропонує актуалізувати українську абетку.

97. **Филипчук О.** Використання середньовічного минулого в Російській Федерації: Володимир Святий, "Свята Русь" та російсько-українська війна. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*. Чернівці, 2022. Т. 46. С. 42–50. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2022_46_6 (28.06.23).

98. **"Фронтowa** мова" українських захисників. *Ми-Україна* : вебсайт. URL: <https://weukraine.tv/strilyaty-z-sapoga-po-cherepasi-kolorytnyj-slovnyk-ukrayinskyh-vijskovyh/> (22.05.23).

99. **Фу Цзин.** Збройні конфлікти як джерела лексичних новоутворень в російській мові (на матеріалі збройного конфлікту на Донбасі). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Філологія.* Харків, 2020. Вип. 87. С. 57–70. – <https://periodicals.karazin.ua/philology/issue/view/1055> (28.06.23).

"В контексті збройного конфлікту на Південному сході України характерними проявами «мови ненависті» є, головним чином, численні нові номінації-ярлики з яскраво вираженим конфліктогенним потенціалом. Пріоритетними в цьому плані є образливо-принизливі номінації представників протилежного табору з урахуванням їх світоглядних ідеологічних, національних/етнічних, територіальних/регіональних характеристик. Значного оновлення зазнав і військовий жаргон, що увібрав в себе лексичні інновації, обумовлені військово-політичними реаліями поточного збройного конфлікту на Донбасі".

100. **Хоменко Т., Колісник Ю.** Втрати української культури у російсько-українській війні: культурно-інформаційний спротив. *Вісник Львівського університету. Журналістика.* Львів, 2023. Вип. 52–53. С. 357–366. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VLNU_Jur_2023_52-53_33 (28.06.23).

101. **Хотин Р.** "Рашка", "лапті", "мордор". Чому українці дають глузливі назви Росії в час війни і що вони означають? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-yak-ukrayintsi-nazyvayut-rosiyu-v-chas-viyny/32418920.html> (20.05.23).

Українці під час війни активно дають Росії та російським військам різні принизливі назви або пишуть назву Росії та її столиці з малої літери.

102. **Червінчук А.** Концепт "війна" в українському інформаційному просторі. *Діалог : медіа-студії.* Одеса, 2017. Вип. 23. С. 90–98. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dialog_2017_23_8 (07.06.23).

103. **Чікарькова М. Ю.** Пропаганда ідей "Руского міра" в Україні як системна інформаційна війна в сфері культури. *Вісник Маріупольського державного університету. Філософія, культурологія, соціологія.* Маріуполь,

2021. Вип. 21. С. 83–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vmdu_fks_2021_21_12 (11.06.23).

104. **Чміль Л.** Заборонена зброя, яку використовує Росія проти українців: що про неї відомо. *НТА: Пряма мова Львова* : вебсайт. URL: <https://www.nta.ua/fosforni-ta-kasetni-boyeprypasy-rosiya-zastosovuye-proty-ukrayincziv-zaboronenu-zbroyu-shho-vidomo/> (06.04.22).

105. **Чому** окупантів називають "орками", а росію – "Мордор". *Dexpens* : вебсайт. URL: <https://www.dexpens.com/Article/17118/chomu-okupantiv-nazivayut-orkami-a-rosiyu-mordor> (21.03.22).

106. **Шумицька Г., Підкуймуха Л., Кісс Н.** Мова як "байрактар", мова як код: до ювілею соціолінгвістки Лариси Масенко. *Радіо Свобода* : вебсайт. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/larysa-masenko-ukrayinska-mova/32126052.html> (14.11.22).

Чому мова є зброєю під час війни? Як мовне питання актуалізується у часи наростання загроз? Які форми мовного спротиву фіксуються в масовій культурі? Які мовні мему та нові слова з'явилися під час війни Росії проти України? Мему та неологізми російсько-української війни стають і своєрідним надбанням західної культури.

107. **Юдін О. К., Матвійчук-Юдіна О. В., Супрун О. М.** Інформаційно-психологічна війна та технології соціального інжинірингу. *Наукоємні технології*. Київ, 2021. № 2. С. 130–139. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nt_2021_2_5 (12.06.23).

Інформаційно-психологічна війна – це стихійне, некваліфіковане використання засобів поширення інформаційних потоків даних та механізмів соціально-психологічного впливу одними людьми проти інших людей. Зазначений вплив впроваджується з метою підкорення їхньої волі чи діяльності або створення сприятливих умов для свого існування й діяльності. Уся система соціальної інженерії базується на тому факті, що саме людина є найслабкішою ланкою будь-якої системи інформаційної і кібербезпеки. Метою соціальної інженерії є

спонукання людей виконувати певні дії, які вони за звичайних умов ніколи б не вчинили.

108. **Як** українська мова змінюється і змінює світ. *Ukrainer* : вебсайт. URL: <https://ukrainer.net/mova-i-viyna/> (27.04.22).

Про неологізми і фразеологізми воєнного часу.

109. **Якубова Л.** Що таке рашизм? *Український інститут національної пам'яті* : вебсайт. URL: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst/istorykynya-larysa-yakubova-shcho-take-rashyzm> (27.02.23).

110. **Яценко В. А.** Інформаційна свідомість як фактор війни Росії проти України. *Інформація і право*. Київ, 2022. № 2. С. 9–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr_2022_2_3 (29.06.23).